

ARBETSMILJÖVERKETS FÖRFATTNINGSSAMLING

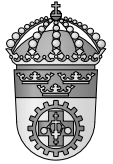


AFS 2004:5

ANVÄNDNING AV ARBETSUTRUSTNING

Arbetsmiljöverkets föreskrifter om ändring i Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter (AFS 1998:4) om användning av arbetsutrustning och i Arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna om användning av arbetsutrustning

Arbetsmiljöverkets föreskrifter om ändring i Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter (AFS 1998:4) om användning av arbetsutrustning och i styrelsens allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna



Utkom från trycket
den 5 juli 2004

Beslutade den 18 maj 2004

Arbetsmiljöverket beslutar med stöd av 18 § arbetsmiljöförordningen (SFS 1977:1166) i fråga om Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter (AFS 1998:4) om användning av arbetsutrustning att det i bilaga 2 skall införas ett nytt avsnitt, 5.¹

Arbetsmiljöverket beslutar vidare att det i Arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna om användning av arbetsutrustning i avsnittet Kommentarer till de enskilda bilagorna, bilaga 2, dels skall införas ett nytt avsnitt Till 5, dels nio nya punkter Till 5.1.1, Till 5.1.2, Till 5.1.5, Till 5.2, Till 5.2 a, Till 5.2 b, Till 5.2 c, Till 5.2 e och Till 5.2 f.

5. Ytterligare krav för användning av arbetsutrustning avsedd för tillfälligt arbete på nivåer över mark- eller golvplan.

5.1 Allmänt

5.1.1 Val av arbetsutrustning

Om tillfälligt arbete på nivåer över mark- eller golvplan inte kan utföras utan risk för ohälsa eller olycksfall från ett lämpligt underlag och under ergonomiskt lämpliga förhållanden, skall den arbetsutrustning väljas som bäst garanterar och upprätthåller säkra arbetsförhållanden.

Gemensamma skyddsåtgärder skall prioriteras framför användning av personlig skyddsutrustning.

Arbetsutrustningen skall vara dimensionerad och utformad för det arbete som skall utföras och för de belastningar som går att förutse samt göra det möjligt att förflytta sig riskfritt.

Lämpligaste sättet för tillträde till en tillfällig arbetsplats på nivåer över mark- eller golvplan skall väljas med hänsyn till antalet förflyttningar, vil-

¹ Europaparlamentet och rådets direktiv 2001/45/EG av den 27 juni 2001 om ändring av rådets direktiv 89/655/EEG om minimikrav för säkerhet och hälsa vid arbetstagares användning av arbetsutrustning i arbetet (andra särdirektivet enligt artikel 16.1 i direktiv 89/391/EEG). Celex 32001L0045.

ken höjd som skall nås och hur länge arbetet skall pågå. Det skall också vara möjligt att utrymma arbetsplatsen i en nödsituation. Förflyttningen mellan en utrustning för tillträde och plattformar, ställningslag eller landgångar får inte innebära någon ytterligare risk för fall.

5.1.2 Reparbeta

Att använda linor för att nå arbetsplatsen, inta arbetsposition och utföra arbete får bara tillåtas under omständigheter där det av riskbedömningen framgår att arbetet kan utföras under säkra förhållanden och där det inte är möjligt eller befogat att använda annan säkrare arbetsutrustning.

En arbetssits med lämpliga tillbehör skall tillhandahållas om riskbedömningen och i synnerhet arbetets varaktighet och den ergonomiska belastningen föranleder detta.

5.1.3 Åtgärder för att minimera risker

Beroende på vilken sorts arbetsutrustning som valts på grundval av ovannämnda punkter skall lämpliga åtgärder vidtas för att minimera de risker för ohälsa och olycksfall för arbetstagarna som är förbundna med denna typ av utrustning.

Om det behövs skall anordningar för skydd mot fall installeras. De skall vara så utförda och ha en sådan hållfasthet att de förhindrar eller bromsar fall för att i möjligaste mån förhindra att arbetstagarna skadas. Gemensamma skyddsanordningar mot fall får bara utelämnas vid platser för tillträde till steg eller trappa.

5.1.4 Tillfälliga åtgärder

När det för att utföra ett arbete är nödvändigt att tillfälligt ta bort en gemensam skyddsanordning mot fall, skall andra effektiva säkerhetsåtgärder för skydd mot fall vidtas. Arbetet får inte utföras innan dessa åtgärder har vidtagits. När arbetet slutgiltigt eller tillfälligt avslutats skall de gemensamma skyddsanordningarna mot fall återställas.

5.1.5 Väderförhållanden

Tillfälligt arbete på nivåer över mark- eller golvplan får bara utföras när väderförhållanden inte innebär någon risk för ohälsa eller olycksfall.

Om ljusförhållandena inte är tillräckliga skall lämplig belysning användas.

5.2 Särskilda bestämmelser om användning av linor för att nå arbetsplatsen, inta arbetsposition och utföra arbete (reparbete)

När linor används för att nå arbetsplatsen, inta arbetsposition och utföra arbete skall följande villkor vara uppfyllda:

- a) Systemet skall omfatta minst två av varandra oberoende förankrade linor, den ena för tillträde, firning och stöd (arbetslina) och den andra för säkerhet (säkerhetslina).

Kravet att använda minst två linor gäller inte vid räddningsarbete inom räddningstjänst, polis och militär.

- b) Arbetstagaren skall vara utrustad med, och använda, lämplig sele och genom denna vara kopplad till säkerhetslinan och arbetslinan.
- c) Arbetslinan skall vara försedd med en anordning för säkert tillträde och säker firning. Den skall också ha ett system för automatisk låsning för att förhindra fall om användaren förlorar kontrollen över sina rörelser.

Säkerhetslinan skall vara utrustad med en rörlig anordning som förhindrar fall och som följer med när arbetstagaren förflyttar sig.

- d) De verktyg och annan utrustning som en arbetstagare använder skall vara säkrade vid arbetstagarens sele eller arbetsstols eller på annat lämpligt sätt.
- e) Arbetet skall organiseras så att någon annan person förutom arbetstagaren är närvarande när arbetet utförs. Arbetet skall planeras och övervakas så att arbetstagaren omedelbart kan få hjälp i en nödsituation.
- f) De arbetstagare som berörs skall få specialutbildning för det arbete som skall utföras, särskilt beträffande räddningsmetoder.
- g) Skyddshjälm med hakrem, men utan skärm framtill, skall användas om det inte är uppenbart att det inte behövs. I övrigt skall personlig skyddsutrustning användas vid behov.

Ikraftträdande

Dessa föreskrifter träder i kraft den 1 januari 2005

KENTH PETTERSSON

Lennart Ahnström

Maria Hagberg

Till 5

Arbete på nivåer över mark- eller golvplan kan utsätta arbetstagarna för särskilt stora hälso- och olycksfallsrisker. En stor andel av de allvarliga arbetsolyckorna är fall från höjd. Det gäller särskilt dödsolyckorna.

Regler för byggnads- och anläggningsarbete finns i särskilda föreskrifter från Arbetsmiljöverket. Enligt dem skall den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete med risk för fall till lägre nivå och där nivåskillnaden är två meter eller mer, se till att en arbetsmiljöplan upprättas och finns tillgänglig innan byggarbetsplatsen etableras.

Till 5.1.1

Det är viktigt att arbetsgivare som har för avsikt att låta utföra tillfälligt arbete på nivåer över mark- eller golvplan väljer arbetsutrustning som skyddar tillräckligt mot risken för fall från höjd.

I allmänhet ger gemensamma skyddsåtgärder mot fall bättre skydd än användning av personlig skyddsutrustning. Ett exempel på gemensamma skyddsanordningar är skyddsräcken.

Stegar, byggnadsställningar och linor är exempel på utrustning som ofta används vid tillfälligt arbete på nivåer över mark- eller golvplan. Därför är säkerheten och hälsan för de arbetstagare som utför denna typ av arbete i hög grad beroende av att utrustningen används korrekt. Det är viktigt att arbetstagarna får noggranna instruktioner om hur de skall använda utrustningen på säkrast möjliga sätt. Därför är det viktigt att de får lämplig utbildning.

Normalt är trappa att föredra som tillträdesled. Lodrät steg är normalt olämplig som tillträdesled. Om höjdskillnaden är stor och många förflyttningar till och från den aktuella nivån sker, kan det behöva finnas tillgång till hiss.

Till 5.1.2

Vid repararbete är det möjligt att hänga fritt i en lina och samtidigt utföra arbete. Det är även möjligt att göra en vertikal upp-nerstigning från en höjd samt utföra arbete utan stöd från ett fast underlag.

Andra typer av arbete där linor används men som kräver fast underlag betraktas normalt inte som repararbete. Exempel på sådant arbete är arbete där man använder stödustrutningssystem som förhindrar fall och ger stöd under arbetet, exempelvis vid takarbete eller arbete från fast underlag där man använder fallskyddssystem vid risk för ett fritt fall.

Det är viktigt att utrustning för repararbete är lämplig för det tänkta ändamålet och används rätt.

Säker användning och skötsel av utrustning för repararbete förutsätter utbildning och återkommande övningar.

Till 5.1.5

Exempel på väderförhållanden som kan innebära risk för ohälsa och olycksfall är hård blåst, stark värme eller kyla, kraftigt eller underkyllt regn eller snöfall. Vid åskväder bör risken för blixtnedslag beaktas.

Till 5.2

Den utrustning som används vid repararbete har i allmänhet sitt ursprung i utrustning för bergsbestigning. När sådan utrustning används yrkesmässigt ställs dock högre krav på säkerhet. En följd därav är att man normalt bör använda två linor vid repararbete. Det är viktigt att utrustningen är anpassad till de särskilda krav som ställs på en arbetsutrustning. Det innebär att komponenter i ett bergsbestigningssystem, t.ex. kopplingsanordningar, inte alltid är lämpliga att använda vid repararbete. Därför är det viktigt att följa leverantörens anvisningar om lämpligt användningsområde för respektive utrustning.

Till 5.2 a

Beträffande krav på säkerhetssystem (säkerhetslina) se Svensk standard SS-EN 353-2, Styrt glidlås på flexibel förankringslina.

Beträffande krav på förankringspunkter se Svensk standard SS-EN 795, Förankringsanordningar.

Räddningsarbete kan innebära direkt undsättning av någon som är nödställd men även vissa polisiära eller militära insatser. Det är viktigt att träning och utbildning sker under så säkra förhållanden som möjligt, dvs. med två linor.

Till 5.2 b

Vid val av sele är det viktigt att analysera riskerna för ohälsa och olycksfall i arbetet. Helsele används när det finns risk för att användaren kan råka ut för ett fritt fall. Sittsele är en typ av stödutrustning och är inte avsedd att fånga upp användaren på ett säkert sätt vid ett fritt fall. Beträffande krav på helselar se Svensk standard SS-EN 361, Helselar. Beträffande krav på sittselar se Svensk standard SS-EN 813, Sittselar.

Till 5.2 c

Den rörliga anordningen kan antingen följa rörelsen automatiskt eller manövreras manuellt.

Till 5.2 e

Om det behövs särskild evakueringsutrustning för att ta ned en nödställd är det viktigt att den är lättillgänglig. Det är också viktigt att en person med uppgift att evakuera en nödställd har kunskaper och kompetens för detta.

Till 5.2 f

Det är lämpligt att specialutbildningen avslutas med ett kunskapsprov.

Innan repararbetet påbörjas är det viktigt att arbetstagaren väl känner till arbetsplanering och gällande arbetsmiljöregler samt har god kunskap om följande:

- repklättring,
- klättringsteknik,
- firningsteknik,
- räddningsmetoder,
- material,
- underhåll och skötsel av utrustningen,
- ergonomiska faktorer för att undvika onödigt tröttande belastningar, samt
- särskilda risker vid reparation.

Det är viktigt att regelbundet öva klättringsteknik, firningsteknik samt moment och metoder som sällan förekommer i det dagliga arbetet, t.ex. räddningsmetoder.

Innan en arbetsgivare låter en arbetstagare utföra reparation är det viktigt att han förvissat sig om att arbetstagaren har fått tillräcklig utbildning och har de kunskaper som behövs för arbetet.

Kommentarer till föreskrifterna om ändring i Arbetskyddsstyrelsens föreskrifter (AFS 1998:4) om användning av arbetsutrustning och i Arbetskyddsstyrelsens allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna om användning av arbetsutrustning

Föreskrifterna är minimikrav för att använda arbetsutrustning. Utöver dessa kan det för viss slags arbetsutrustning också finnas andra föreskrifter om utförande och användning. Sådana föreskrifter gäller utöver dessa föreskrifter.

Sverige skall som medlem av Europeiska unionen (EU) överföra EG-direktiv till svenska föreskrifter. De grundläggande reglerna inom EU för arbetstagarnas säkerhet och hälsa anges i ett ramdirektiv om säkerhet på arbetsplatsen. Ett antal särdirektiv ställer också minimikrav som inte får underskridas i EU:s medlemsländer. Det andra särdirektivet (89/655/EEG) ändrat genom direktiv 95/63/EG och direktiv 2001/45/EG innehåller krav för säker användning av arbetsutrustning i arbetet. Föreskrifterna om användning av arbetsutrustning är baserade på det direktivet.

Nu föreliggande ändring av föreskrifterna baseras på direktiv 2001/45/EG. Direktivet anger ytterligare krav för att använda arbetsutrustning avsedd för tillfälligt arbete på nivåer över mark- eller golvplan. De särskilda krav i direktivet som gäller bärbara stegar och ställningar återfinns i särskilda föreskrifter från Arbetsmiljöverket.

ARBETSMILJÖVERKET

Publikationsservice

Box 1300 • 171 25 SOLNA

Tfn: 08-730 97 00 • Telefax: 08-735 85 55

Utgivare: Maria Hagberg

ISBN 91-7930-438-9

ISSN 1650-3163

Elanders Gotab, Stockholm 2004